

JÁN CIKKER

SLOVENSKÝ, SVETOVÝ

Kurátorka výstavy Michaela Mojišová

Autor výtvarného riešenia Ján Triaška

Produkcía Viera Burešová

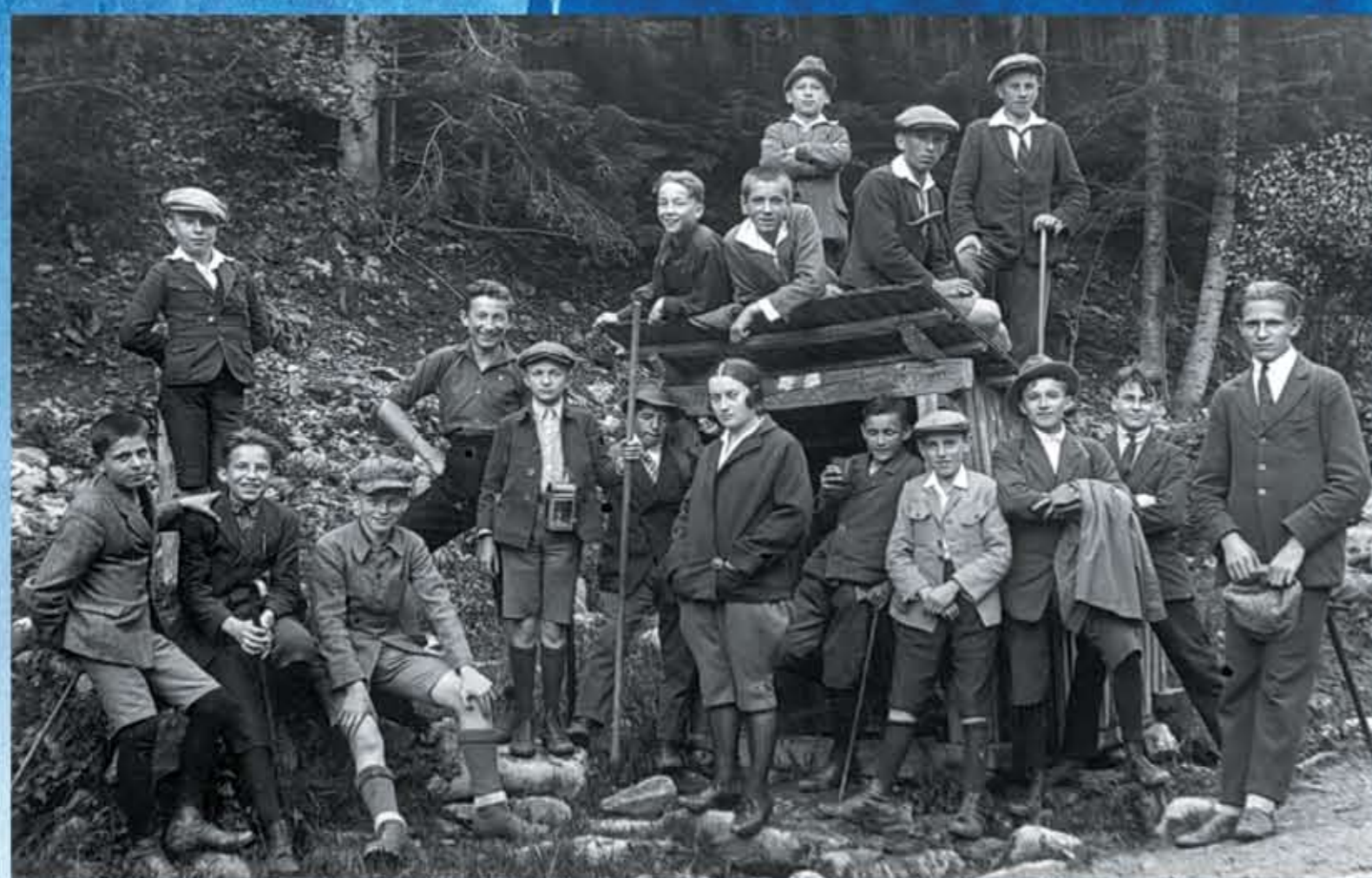
Použité materiály Achív Divadelného ústavu Bratislava, Múzeum Jána Cikkera, Národné divadlo Praha

Autori fotografií Sepp Bär, Ondrej Béreš, Pavel Dauko, Haack Detmold, Klaus Halberstadt, Ján Herec, Pavel Karásek,

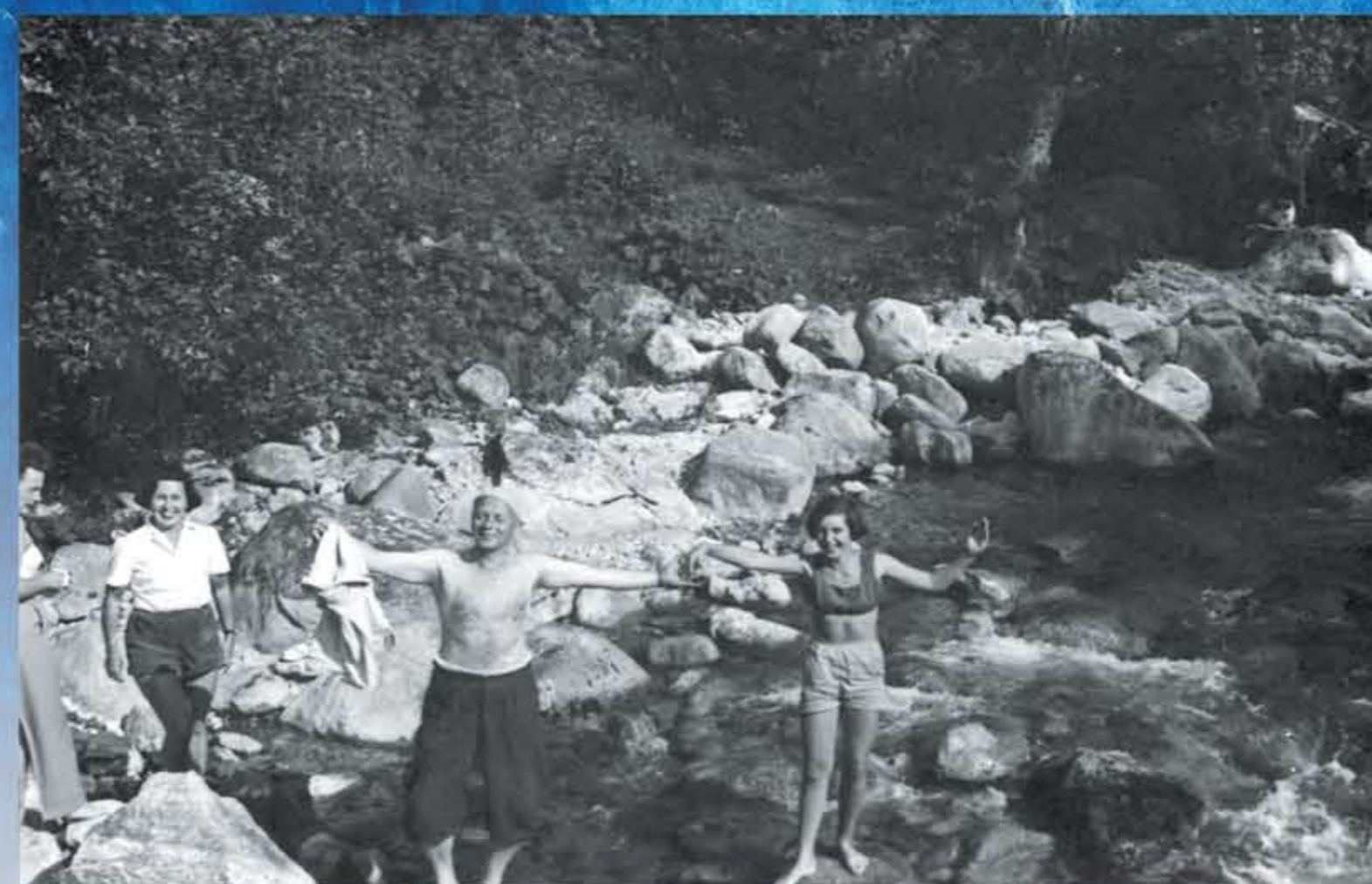
Juraj Lehocký, Mária Litavská, Katarína Marenčinová, Karol Miklóši, Gejza Podhorský, Rastislav Polák, Anton Sládek,

Kurt S. Sorani, Jozef Vavro, Gerhard Vouk, Gabo Zelenay

© Výstavu pripravil Divadelný ústav Bratislava v spolupráci s Múzeom Jána Cikkera, 2011

1

2

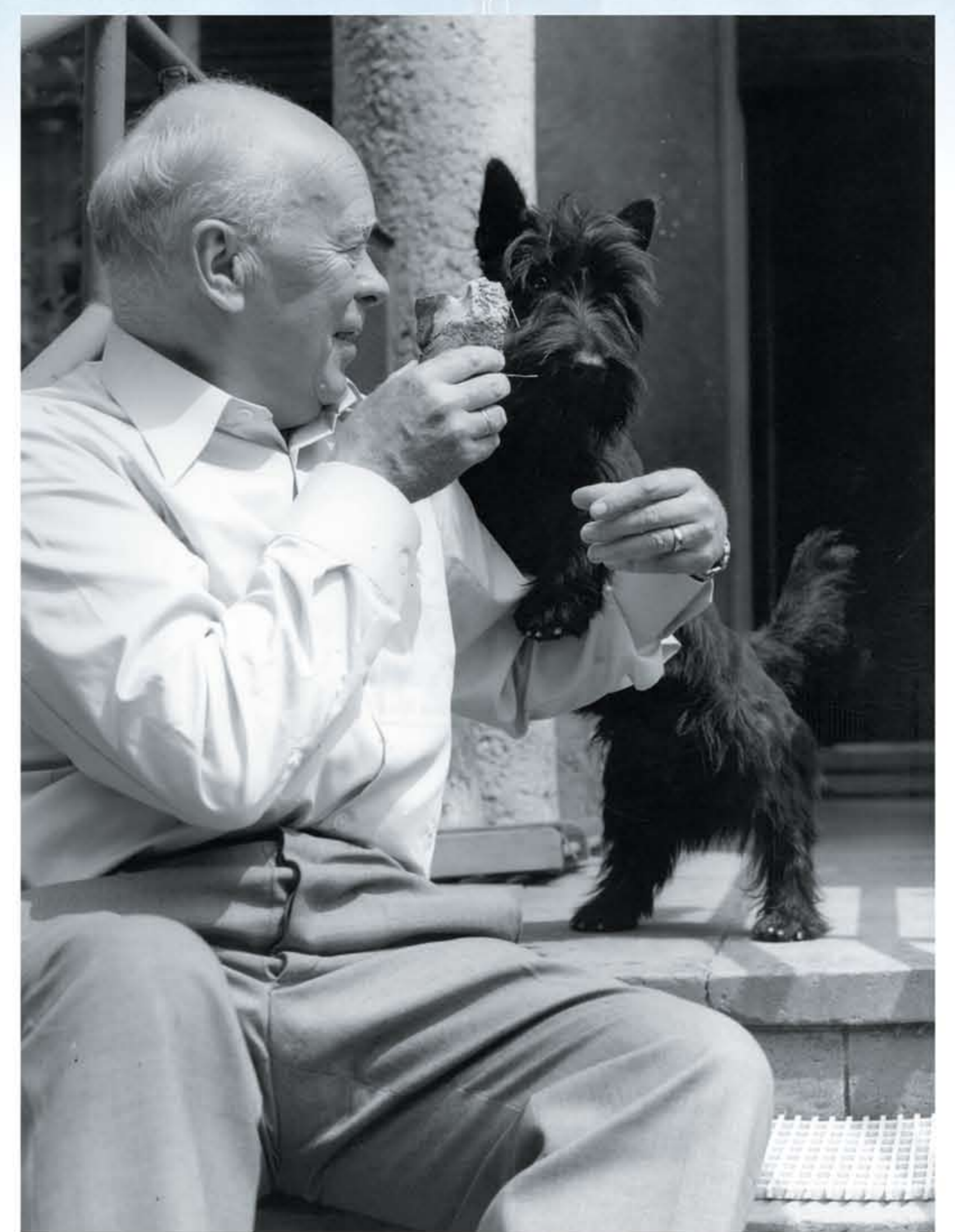
3

4

6

7

5

CIKKEROVE LÁSKY

1 Turistika

Na školskom výlete s banskobystrickým Gymnázium Andreja Sládkoviča.

2 Tatry

Príroda, hory a turistika boli Cikkerovými celoživotnými láskami. Za mladi zdolal ako horolezec nejeden tatranský končiar.

3 Posedenia s priateľmi

Najmä v mladosti bol Ján Cikker veselý a družný človek. Na fotografií s kolegami počas pražských štúdií.

4 Manželka Katarína (1909 – 2001)

Počas tridsiatich deviatich rokov spoločného života bola skladateľovou láskou, priateľkou, múzou, aj prvou kritičkou a zanešenou podporovateľkou jeho diela. Stála pri zrode všetkých Cikkerových opier i pri väčšine ostatnej hudobnej tvorby.

5 Matka Mária (1892 – 1963)

Učiteľka klavírnej hry Mária Cikkerová odovdela v roku 1915, keď jej manžel, gymnaziálny profesor František Cikker padol na fronte prvej svetovej vojny. Jediného syna Janka vychovávala od štyroch rokov sama. Podporovala jeho hudobné nadanie a vytvárala podmienky pre všestranný osobnostný rozvoj mimoriadne nadaného dieťaťa. Tu sú pramene vrúcneho a intenzívneho vzťahu syna k matke.

6 Kúpele Sliač

Miesto opakovaného liečenia i tvorivý azyl.

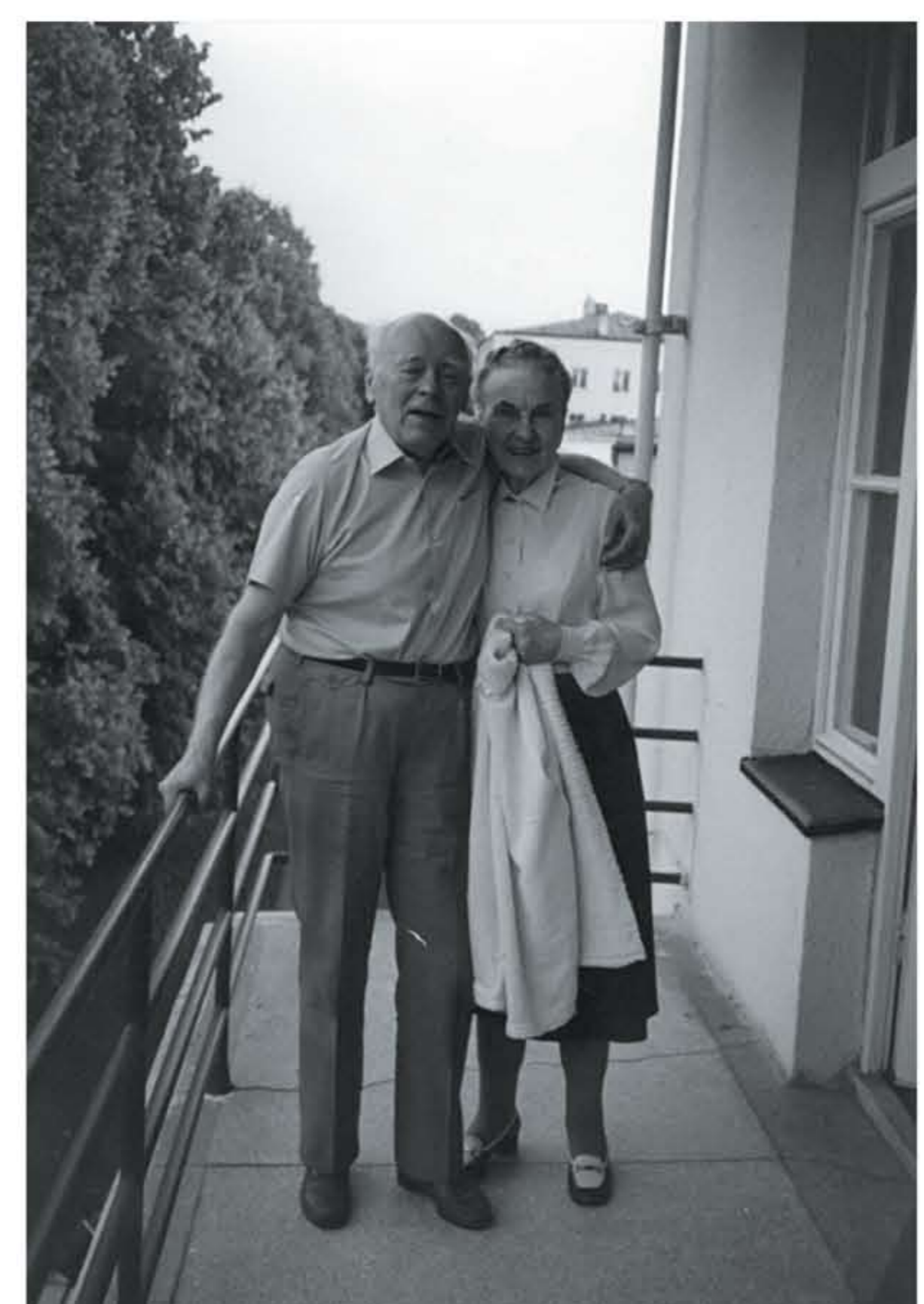
„Ja som sa vlastne narodil dvakrát. Prvý raz 29. júla 1911 v Banskej Bystrici, druhý raz na Sliači v roku 1958, keď už na moju chorobu žiadne lieky nezaberali.

Sliač a jeho voda už neoddeliteľne patria ku mne a k môjmu životu.“ (Ján Cikker)

7 Pes Blackie

8 Vila v bratislavskom Fialkovom údolí

Postadie: scénický návrh Ladislav Vychodil, Beg Bajazid, SND 1957

8

Handwritten musical score for Soprano (S) and Tenor/Bass (T/B). The score is in 2/4 time and includes dynamic markings like *pp* and *mezzo*. The lyrics are "Ja - no - šik!". The tempo is marked "Lento".

ČLOVEK DIVADLA

1 S kolegami zo Slovenského národného divadla
Slovenské národné divadlo bolo nielen miestom uvádzania Cikkerových diel, ale v sezónach 1945 – 1948 aj jeho pracoviskom: pôsobil tu v pozícii dramaturga operného súboru.

2 Juro Jánošík
Cikkerova operná prvotina Juro Jánošík mala premiéru v Slovenskom národnom divadle 10. novembra 1954. Na snímke z „ideovky“ Zita Hudcová-Frešová (Milka), Miloš Wasserbauer (režisér), Ján Cikker, Tibor Frešo (dirigent) a Josef Petr (zbornajster).

3 Po premiére Jura Jánošíka, Slovenské národné divadlo Bratislava 1954
Na snímke Gustáv Papp (Jánošík), Ján Cikker a Mária Kišonová-Hubová (Zuza).

4 Beg Bajazid, Slovenské národné divadlo Bratislava 1957
Na snímke po premiére Tibor Frešo (dirigent), Ján Cikker a Ján Smrek (autor libreta).

5 Nad partitúrou Vzkriesenia
Štyri mesiace po pražskej premiére, 22. septembra 1962, uviedlo Cikkerov chef de ouvre aj Slovenské národné divadlo. Na snímke Ladislav Holoubek (dirigent), Ján Cikker a Kornel Hájek (režisér).

6 S dirigentom Ladislavom Holoubkom
Nestor slovenského operného umenia Ladislav Holoubek dirigoval slovenskú premiéru Cikkerovho Mistra Scroogea a Vzkriesenia v SND, v košíckom Štátnom divadle našťudoval Jura Jánošíka a Bega Bajazida.

7 Po premiére Mistra Scroogea, Štátne divadlo Košice 1984
Na snímke Katarína Cikkerová (skladateľova manželka), Ján Cikker, František Balún (Scrooge) a Branislav Kriška (režisér).

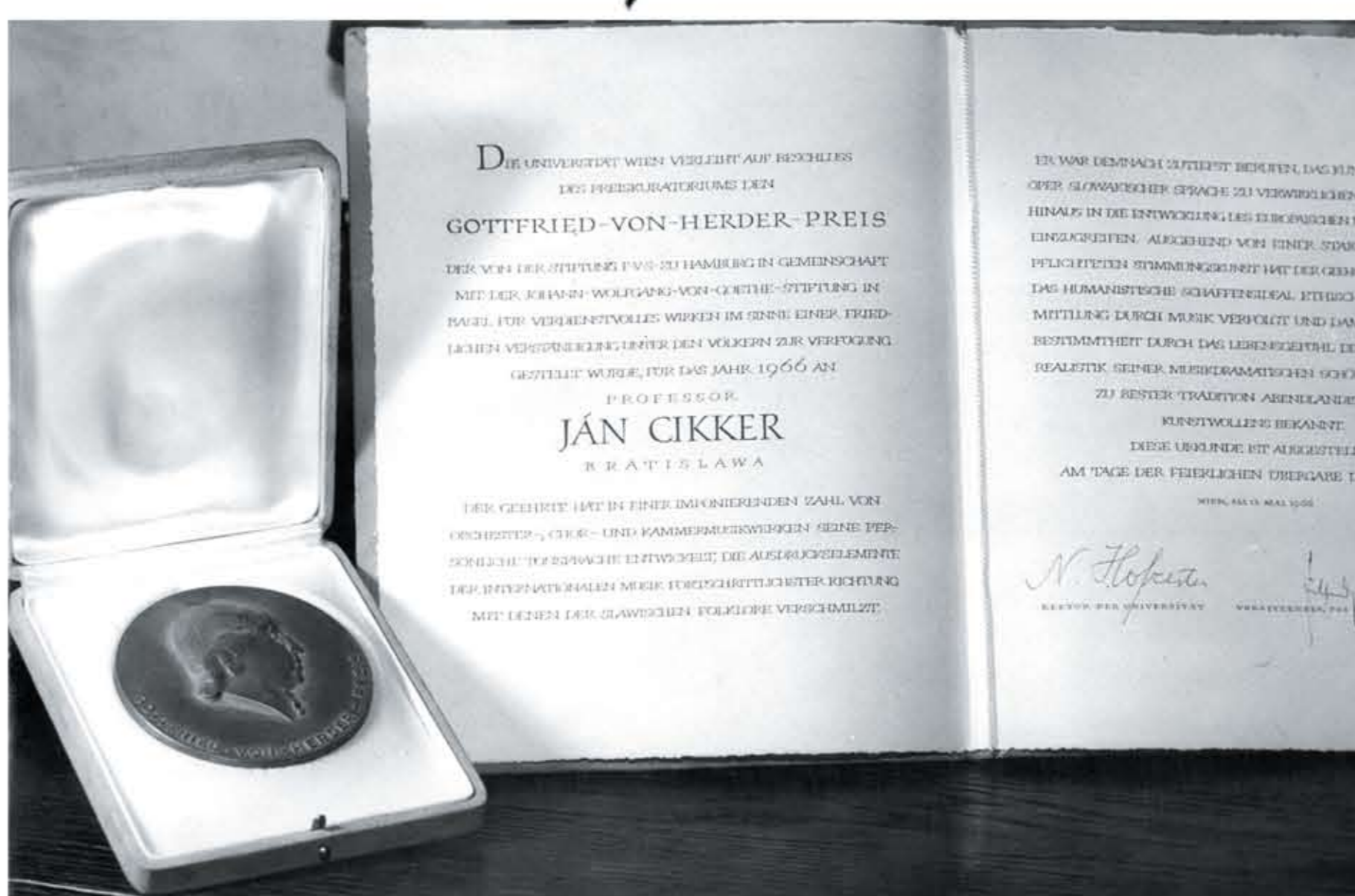
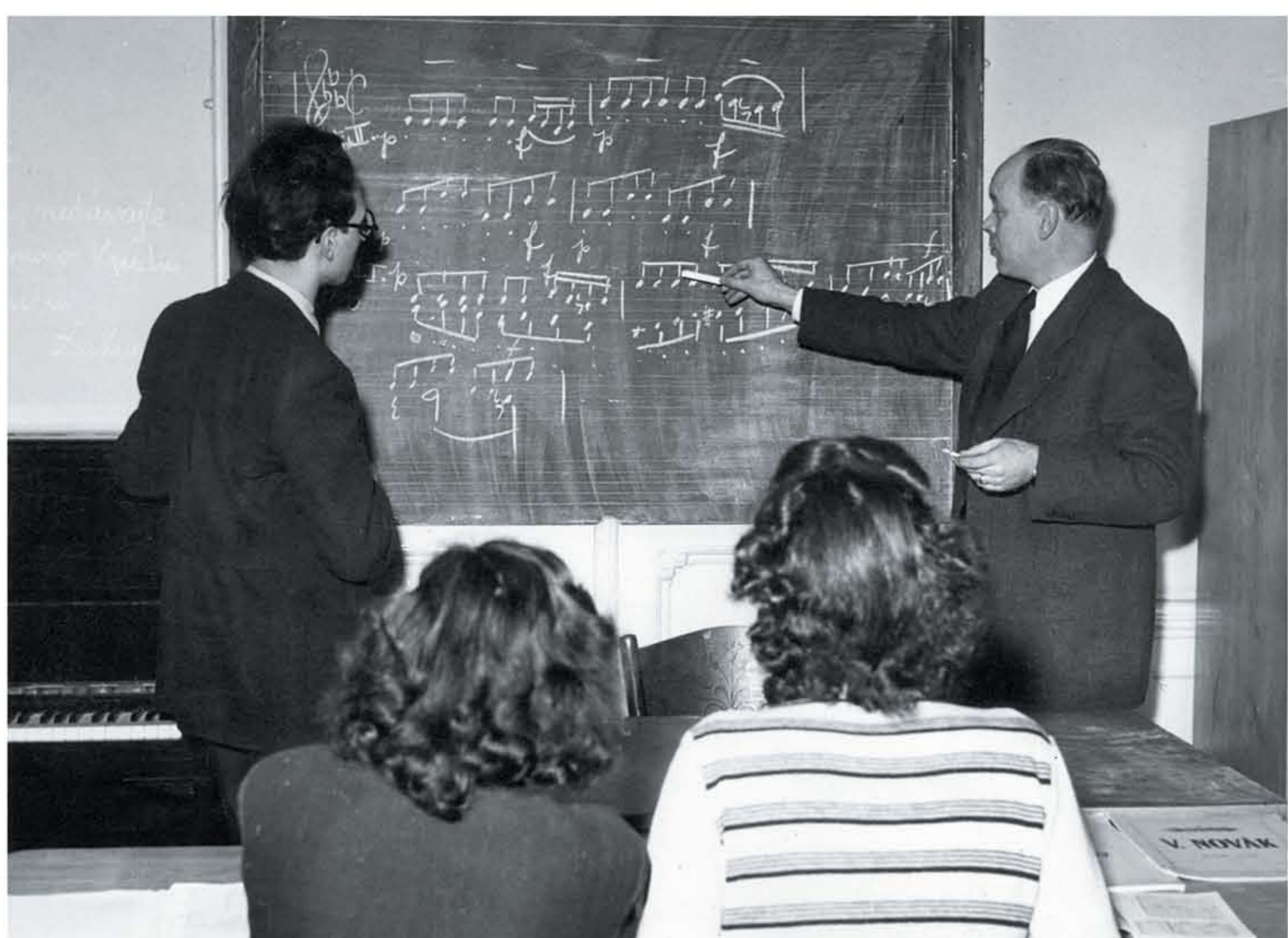
8 Po premiére doposiaľ poslednej inscenácie Jura Jánošíka, Opera Divadla Jozefa Gregora Tajovského Banská Bystrica 1984
Na snímke protagonisti inscenácie a dirigent Miroslav Šmíd.

Pozadie: autograf opery Juro Jánošík

*Ja v polkore ďakujem muzeiu
- hudbe, se ma celý život
diviala, robila šťastijem
a moim aj lepšim.*

Ján Cikker

SKLADATEĽ, PEDAGÓG, OSOBNOSŤ

1 S dirigentskou legendou Václavom Talichom
S legendárnym českým dirigentom, spoluzakladateľom Slovenskej filharmónie, spájaj Jána Cikkera dlhoročný priateľský vzťah.

2 Za katedrou
Veľkú časť života zasvätil Ján Cikker pedagogickej práci. Vyučoval teoretické predmety na bratislavskom Štátnom konzervatóriu (1939 – 1951) a kompozíciu na Vysokej škole múzických umení (1949 – 1977).

3 S bývalými žiakmi, hudobnými skladateľmi Iljom Zeljenkom a Igorom Dibákom
Z Cikkerovej kompozičnej triedy vyšla celá plejáda slovenských skladateľov, popri iných aj Miroslav Bázlik, Juraj Pospíšil, Dušan Martinček, Juraj Beneš, Martin Burlas, Peter Kolman a ďalší.

4 Herderova cena
V roku 1966 ocenila Viedenská univerzita Jána Cikkera ako historicky prvého Slováka jednou z najvýznamnejších európskych cien, udeľovaných v oblasti kultúry a humanitných vied. Bol tiež nositeľom najprestížnejšieho ocenenia udeľovaného v oblasti vážnej hudby, Ceny UNESCO (1979).

5 Pracovní vo Fialkovom údolí
Na snímke s redaktorom Československého rozhlasu Gabom Zelenayom.

6 S hudobným skladateľom Eugenom Suchoňom

JÁN CIKKER

(29. júl 1911 Banská Bystrica – 21. december 1989 Bratislava)

Jeden z najvýznamnejších slovenských hudobných skladateľov, autor deviatich oper, tvorca symfonickej, komornej, vokálnej a zborovej hudby

1921 – 1930 štúdium na Gymnáziu Andreja Sládkoviča v Banskej Bystrici

1930 – 1935 štúdium na pražskom Štátnom konzervatóriu (kompozícia Jaroslav Kříčka, dirigovanie Pavel Dědeček)

1935 – 1936 štúdium na Majstrovskej škole Vítězslava Nováka

1936 – 1937 štúdium vo Viedni u Felixa von Weingartnera

1937 – 1939 prezenčná vojenská služba, Trenčín, Bratislava

1939 – 1951 pedagóg teoretických predmetov na Štátnom konzervatóriu v Bratislave

1944 počas SNP pracovník Povereníctva školstva a kultúry v Banskej Bystrici

1945 – 1948 dramaturg Opery Slovenského národného divadla v Bratislave

1949 – 1977 pedagóg kompozície na Vysokej škole múzických umení (roku 1964 menovaný profesorom)

1966 titul národný umelec, Herderova cena Viedenskej univerzity

1979 Cena UNESCO za hudbu

Ján Cikker o svojej tvorbe

„Opera je najkomplikovanejším výtvarom hudby... Je to vrchol hudobnej tvorby, lebo jej materiálom sú ľudia.“

„Vždy som cítil odpor voči násiliu, zločinom, prelievaniu nevinnej krvi, mal som súcit s umierajúcimi, ich pozostalými, najmä sirotami. Otec mi padol v prvej svetovej vojne a v druhej som bol zase sám aktívnym účastníkom... Ctibažné, veľikášske ciele ovládať druhých, túžba po moci, to všetko mi ako synovi vdovy bolo vždy cudzie, protivné, odporne, ale môj hlas bol slabý. Niekedy sa mi žiadalo kričať, revať, kladivom búchať do neútočných sŕdc. Napokon mi ostala hudba: utešiteľka, milosrdná, ale i rebelujúca.“

„Námety, ktoré som si vyberal, a ľudia v nich, ktorí sa stali súčasťou tragédie, neboli zlí od narodenia, len okolnosti alebo náhoda ich priviedli k tomu, aby niečo zlé spáchali. A mojou snahou je očistiť ich, polepšiť ich, dať im možnosť poprosiť o odpustenie.“

Operná tvorba doma a v zahraničí

JURO JÁNOŠÍK

Bratislava 1954
Bratislava 1961
Ľubľana 1963
Banská Bystrica 1968
Plzeň 1968
Bratislava 1972
Košice 1977
Brno 1978
Liberec 1983
Banská Bystrica 1984

BEG BAJAZID

Bratislava 1957
Košice 1957
Praha 1957
Wiesbaden 1958
Dražďany 1959
Altenburg 1960
Szeged 1963
Banská Bystrica 1966
Olomouc 1975

MISTER SCROOGE

Kassel 1963
Bratislava 1963
Košice 1984
Banská Bystrica 1997

VZKRIESENIE

Praha 1962
Bratislava 1962
Gera 1962
Halle 1962
Košice 1963
Stuttgart 1964
Wuppertal 1964
Göteborg 1965
Brno 1965
Stralsund 1966
Braunschweig 1969
Lübeck 1969
Altenburg 1970
Wiesbaden 1972
Bielefeld 1972
Schwerin 1973
Antverpy 1974
Bratislava 1976
Bern 1979
Münster 1985
Bremerhaven 1993
Bratislava 1996

HRA O LÁSKE A SMRTI

Mníchov 1969
Wuppertal 1969
Bern 1971
Bratislava 1973
Praha 1983

CORIOLANUS

Praha 1974
Mannheim 1974
Weimar 1977

ROZSUDOK

Bratislava 1979
Erfurt 1979
Braunschweig 1981
Opava 1983

OBLIEHANIE BYSTRICE

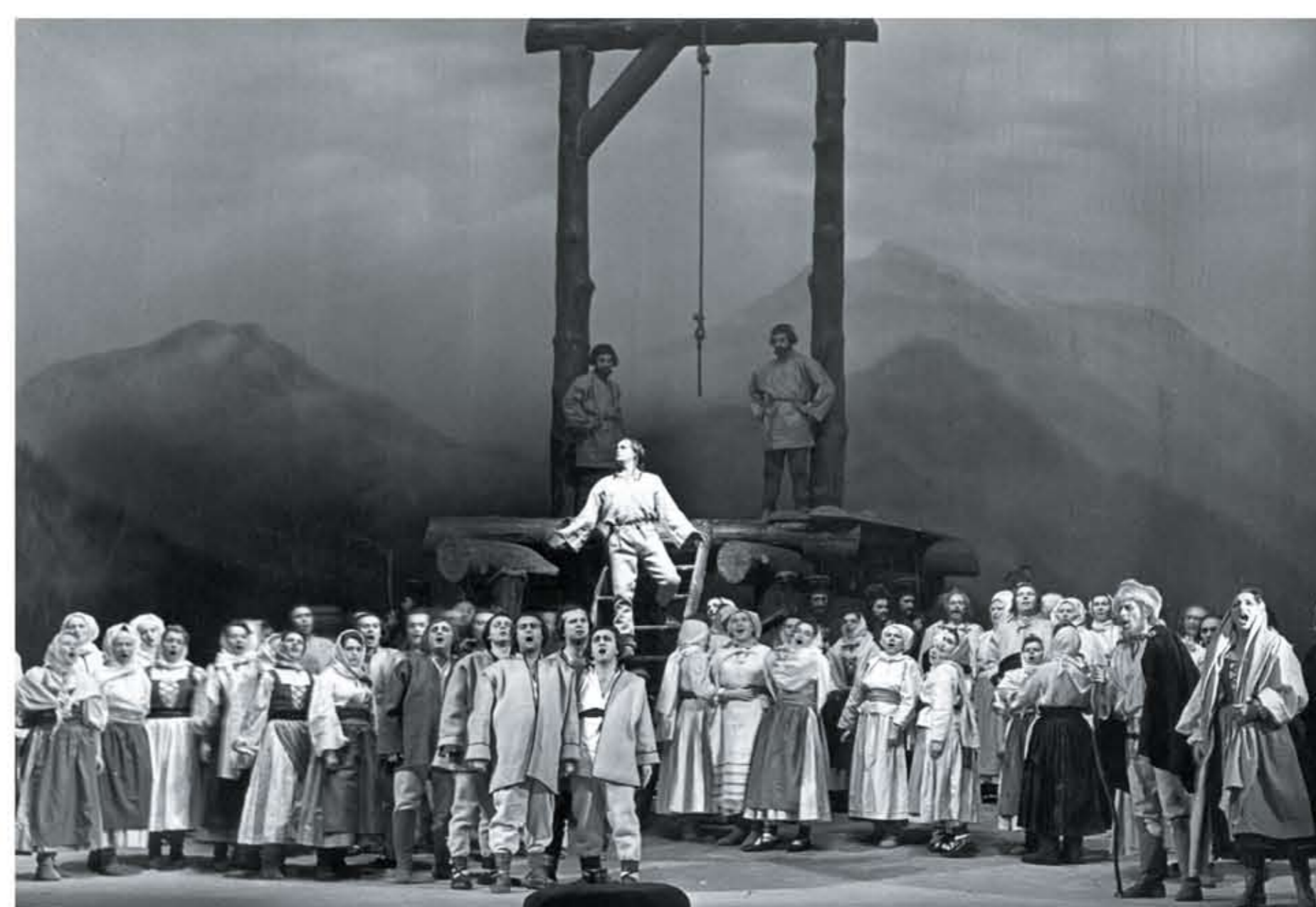
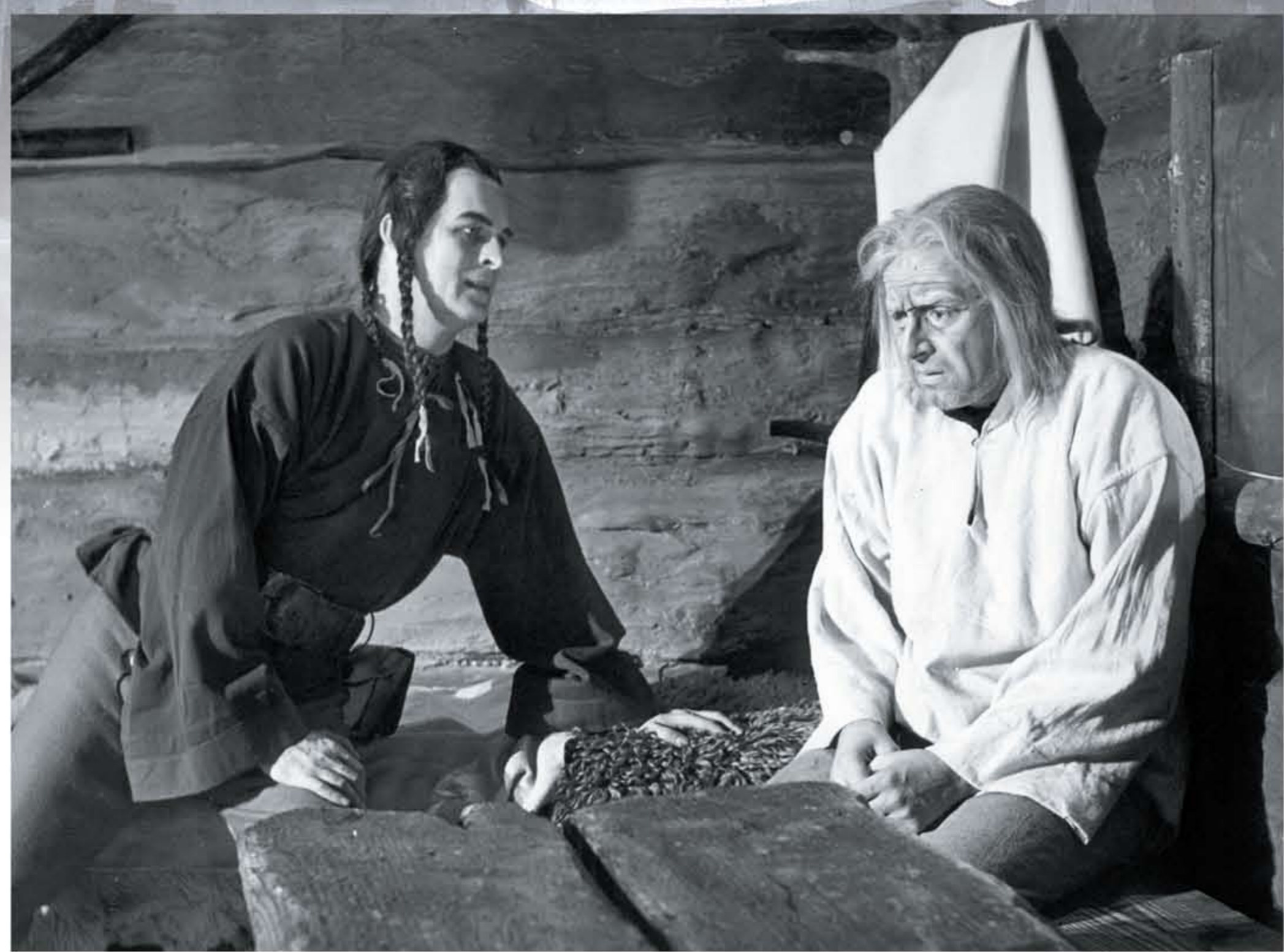
Bratislava 1983

ZO ŽIVOTA HMYZU

Bratislava 1987

Výber z diela

Sonatina op. 12, č. 1, pre klavír (1933)_ Capriccio op. 14, č. 3, pre veľký orchester (1936)_ Jarná symfónia op. 15 (1937)_ Cantus filiorum op. 17, kantáta (1940)_ O mamičke op. 18, cyklus piesní (1940)_ Leto op. 19, symfonická báseň (1941)_ Concertino pre klavír a orchester op. 20 (1942)_ Vojak a matka op. 21, symfonická báseň (1943)_ Slovenská suita op. 22 (1943)_ Ráno op. 24, symfonická báseň (1946)_ Spomienky op. 25, symfonická suita (1947)_ Tatranské potoky, tri etudy pre klavír (1954)_ Dramatická fantázia (1956)_ Blažení sú mŕtvi, symfonická meditácia (1964)_ Orchesterálne štúdio k činohre (1965)_ Hommage à Beethoven (1969)_ Variácie na slovenskú ľudovú pieseň pre veľký orchester (1970)_ Epitaf, symfonický obraz (1974)_ Symfónia 1945 (1974)_ Óda na radosť, oratórium (1982)_

JURO JÁNOŠÍK

Svetová premiéra Slovenské národné divadlo Bratislava 1954
Hudobné naštudovanie Tibor Frešo, scéna Ladislav Vychodil,
kostýmy Ludmila Purkyňová a Irena Tonkovičová,
réžia Miloš Wasserbauer

1 Prvý obraz

Otcova smrť
Gustáv Papp, František Zvarík

2 Druhý obraz

Hôrni chlapi

3 Tretí obraz

Prepad na zámku

4 Štvrtý obraz

Zlapanie Jánošíka
Gustáv Papp

5 Piaty obraz

Súd
Gustáv Papp

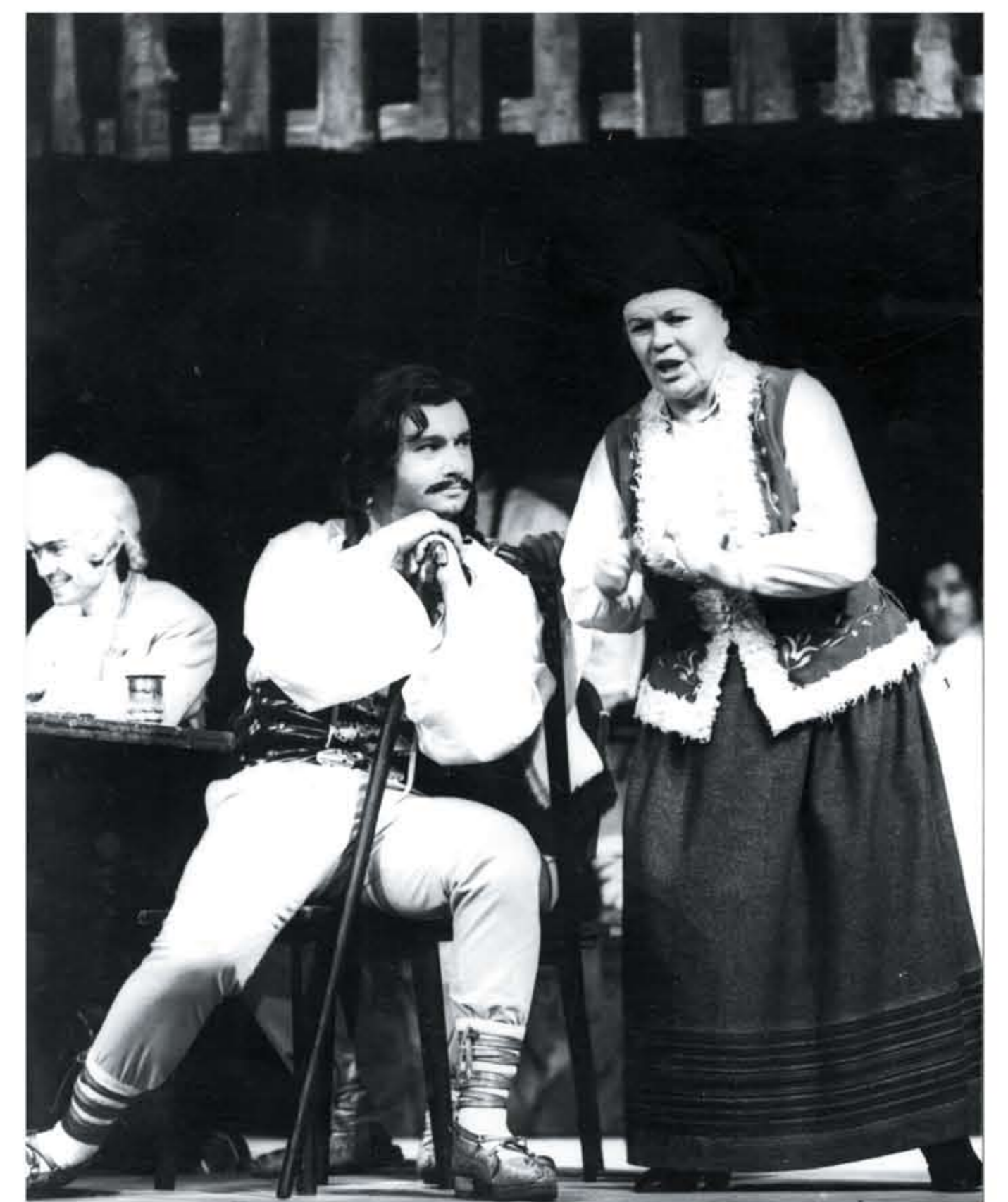
6 Šiesty obraz

Na popravisku
Gustáv Papp

Obsah opery (libreto Štefan Hoza)

Mladý Jurko Jánošík po návrate z vojenčiny nachádza rodný dom bez matky a sestry, ktoré zomreli následkom biedy a panského trýznenia. Keď mu drábi umučia aj otca, dáva sa k zbojníkom. Stane sa ich kapitánom, peniaze nazbierané od pánov rozdeľuje chudákovi. Husárskym kúskom je prepad priamo na zámku, počas zasnub Löwenburgovej dcéry. Onedlho je Jánošík po Gajdošíkovej zrade zlapaný, odsúdený a popravený. Umiera vo viere v príchod krajších a slobodnejších dní.

Pozadie: scénický návrh Ladislav Vychodil

JURO JÁNOŠÍK

1 Slovenské národné divadlo Bratislava 1961
Hudobné naštudovanie Ladislav Holoubek, scéna Ladislav Vychodil, kostýmy Ludmila Purkyňová, réžia Kornel Hájek
Predstavenie na Devine

2 Divadlo Josefa Kajetána Tyla Plzeň 1968
Hudobné naštudovanie Karel Vašata, scéna Bohumil Zoul, réžia Vladimír Heller

3 Opera Divadla Jozefa Gregora Tajovského Banská Bystrica 1968
Hudobné naštudovanie Anton Buranovský, scéna a kostýmy Pavol Herchl, réžia Koloman Čillik
Edita Gruberová, Oskar Kobela

4 Slovenské národné divadlo Bratislava 1972
Hudobné naštudovanie Viktor Málek, scéna Ladislav Vychodil, kostýmy Helena Bezáková, réžia Branislav Kríška

5 Štátne divadlo Košice 1977
Hudobné naštudovanie Zdeněk Bílek, scéna Vladimír Suchánek, kostýmy Helena Bezáková, réžia Július Gyermek
Jozef Konder, Juraj Šomorjai

6 Divadlo F. X. Šaldy Liberec 1983
Hudobné naštudovanie Petr Doubravský, scéna Oldřich Mrňák, réžia Jaroslav Rada

7 Opera Divadla Jozefa Gregora Tajovského Banská Bystrica 1984

Hudobné naštudovanie Miroslav Šmíd, scéna a kostýmy Pavol Herchl, réžia Koloman Čillik

„Pri komponovaní tejto opery ma viedol súcit a láska k poniženým a trpiacim. Jánošík vo svojom krátkom živote odovzdáva ľuďom myšlienku slobody a vzájomnej lásky. V zápase medzi násilím a szami ubídených i ponižených sa postaví až do najkrajnejšieho dôsledku na stranu beďarov.“ (Ján Cikker)

„Prvá Cikkerova opera zachytuje v umeleckej štylizácii posledné roky nášho národného hrdinu. Tak ako dej opery osciluje medzi tragikou boja proti sociálnej nespravodlivosti a plnokrvným svetom zbojníckych junákov, aj hudobná zložka strieda kontrastné prvky: bohatú chromatiku pre psychologickú kresbu ovzdušia nevoľníctva a nekonvenčnú folklórnu diatoniku, neraz obohatenú tanečnými rytmi.“ (Igor Vajda)

Pozadie: scénický návrh Ján Hanák

1

4

2

5

3

6

BEG BAJAZID

Svetová premiéra Slovenské národné divadlo Bratislava 1957
Hudobné naštudovanie Tibor Frešo, scéna Ladislav Vychodil,
kostýmy Ludmila Purkyňová, réžia Miloš Wasserbauer

1 Prvé dejstvo

Mária Kišonová-Hubová, Bohuš Hanák, Janka Gabčová

2 Druhé dejstvo

Helena Bartošová, Štefánia Hulmanová, Gustáv Papp

3 Tretie dejstvo

4 Štátne divadlo Košice 1957

Hudobné naštudovanie Ladislav Holoubek, scéna Ján Hanák,
kostýmy Ludmila Purkyňová, réžia Branislav Kriška
Olga Golovková, Imrich Jakubek

5 Národní divadlo Praha 1957

Hudobné naštudovanie Robert Brock, scéna František Tröster,
réžia Václav Kašík

6 Opera Divadla Jozefa Gregora Tajovského Banská Bystrica 1966

Hudobné naštudovanie Anton Buranovský, scéna a kostýmy
Pavol Herchl, réžia Koloman Čillik

7 Moravské divadlo Olomouc 1975

Hudobné naštudovanie Pavel Pokorný, scéna Oldřich Šimáček,
réžia Jiří Glogar

Obsah opery

(libreto Ján Smrek podľa básne Sama Chalupku Turčin Poničan)

Pri dobýjaní hradu Fiľakovo unesú Turci malého chlapca, ktorého si Beg Hassan adoptuje ako náhradu za mŕtveho synčeka. O dvadsaťsedem rokov neskôr sa Turci na čele s mladým Begom Bajazidom do Fiľakova vracajú. Zabijú richtára a ženy poberú do otroctva. Bajazid sa ožení s krásnou richtárovou dcérou Katkou, pod ochranu prijíma aj jej krstnú matku Annu. Katke sa narodí chlapec, ktorý má na boku rovnaké znamienko, aké mal Annin unesený synček. Anna v Begovi Bajazidovi spoznáva svoje dieťa. Ten je odhalenou pravdou najprv bolestivo zaskočený, no potom padá k matkiným nohám a spoločne s rodinou sa vracia do rodného kraja, prosiac rodákov o odpustenie.

„Bajazidov návrat k rodnej pôde, od ktorej ho odtrhli, jeho návrat k ľudu, z ktorého sám vyšiel, si draho vykúpuje mučivým pochopením vlastnej viny.“ (Ján Cikker)

„Beg Bajazid je priamym pokračovaním slohu skladateľovej prvej opery; chromatika charakterizuje v ňom orientálny svet Turkov, modálna tonalita Slovákov. Obe diela tvoria moderné substitúcie národných opier devätnásteho storočia, pravda, v apartnom rúchu farbistého orchestra.“ (Igor Vajda)

Pozadie: kostýmový návrh Ludmila Purkyňová

7

1

2

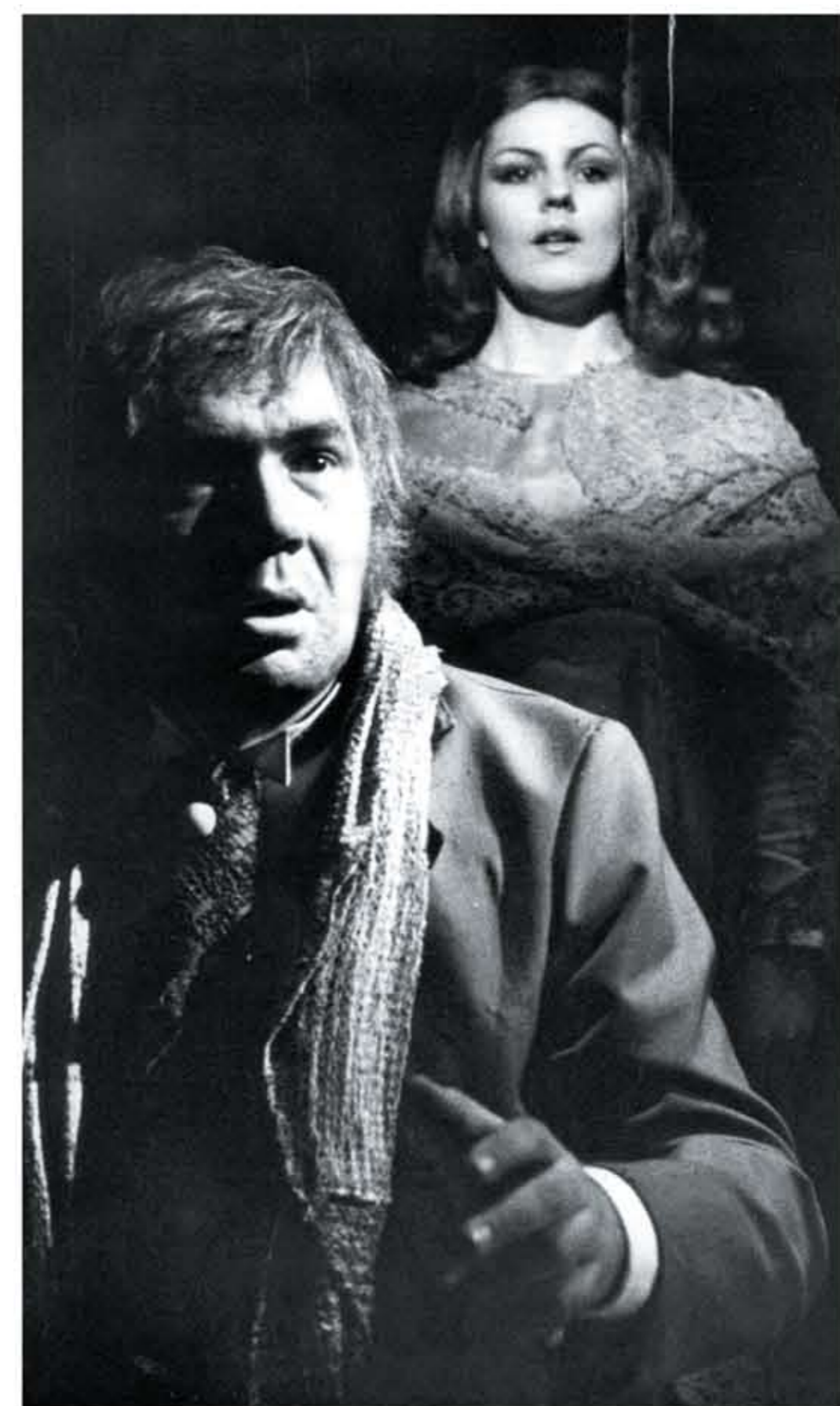
3

4

5

6

MISTER SCROOGE

1 – 4 Svetová premiéra Staatstheater Kassel 1963
Hudobné naštudovanie Christoph von Dohnányi,
kostýmy Ekkehard Grübler, réžia Hans Neugebauer

5 Slovenské národné divadlo Bratislava 1963
Hudobné naštudovanie Ladislav Holoušek, scéna Zbyněk Kolář,
kostýmy Olga Filippi, réžia Karel Jernek
Gejza Zelenay

6 Štátne divadlo Košice 1984
Hudobné naštudovanie Boris Velat, scéna Ladislav Vychodil,
kostýmy Danica Hanáková, réžia Branislav Kriška
František Balún, Ivica Neshybová

7 Štátna opera Banská Bystrica 1997
Hudobné naštudovanie Igor Bulla, scéna Otto Šujan,
kostýmy Danica Hanáková, réžia Branislav Kriška
František Balún

Obsah opery

(libreto Ján Cikker podľa Vianočnej koledy Charlesa Dickensa)
Skupáň Scrooge žije zlým životom: šikanuje pisára Boba,
nenávidí synovca Freda, vyháňa milosrdné sestry prosiace
o almužnu pre chudobné deti. Na Štedrý večer sa mu zjaví
duch mŕtveho spoločníka Marleya a vyzýva ho na obrátenie.

Scroogea prenasledujú vidiny – hlasy mŕtvych hriešnikov ho
vystrhávajú pred večným trestom, zjavuje sa mu snúbenica Mary,
ktorá pre jeho surovosť spáchala samovraždu. V sne sa mu
vynárajú Bob a Fred, pri vianočných stoloch s láskou pripijajúci
na lakomcovo zdravie. Scroogeove vízie vrcholia predstavou
vlastnej smrti, nahromadený majetok rozkrádajú zloději. Ráno
Scrooge napíše závet, kde všetko porúča Fredovi, Bobovi
i milosrdným sestrám. Po tomto skutku pokánia blažený umiera.

Tretiu operu komponoval Cikker pod existenciálnym tlakom
ťažkej choroby. Hoci sa uzdravil, nasledovala ďalšia rana
– zákaz plánovaného uvedenia diela (SND 1959) komunistickou
cenzúrou. Svetová premiéra opery sa uskutočnila až v roku
1963 v nemeckom Kasseli, o pár týždňov neskôr ju
v uvoľňujúcej sa politickej atmosfére uviedlo Slovenské národné
divadlo. V Mistrovi Scroogeovi došlo u Cikkera po hudobnej
stránke k výraznému kvalitatívnemu zlomu. Jeho reč sa obohatila
akordmi a súzvukmi netradičného zloženia, hudobný jazyk
je bohato chromatizovaný, expresívny.

„Tak ako Cikker skrýval svoje väzby na druhú viedenskú školu,
tak skrýval i svoju vieru v infernálne sily. V Scroogeovi ich
ukázal naplno. Úder, ktorý potom nasledoval, ho navždy
poznačil plachosťou, bojajivosťou a nedôverčivosťou.“
(Igor Berger)

Pozadie: kostýmový návrh Olga Filippi

7

1

2

3

4

5

6

VZKRIESENIE

Svetová premiéra Národní divadlo Praha 1962

Hudobné naštudovanie Jaroslav Krombholc, scéna Zbyněk Kolář, réžia Karel Jernek

- 1 Alena Míková
- 2 Milan Karpíšek, Alena Míková
- 6 Teodor Šrubař
- 7 Alena Míková

Obsah opery

(libreto Ján Cikker podľa rovnomeného románu Leva Nikolajeviča Tolstého)
 Poručík Nechľudov zvedie Kaťušu Maslovovú, chovanicu svojich tŕiet. Keď sa dievčine narodí dieťa, tety ju vyženú a Nechľudov ju zradí. Nešťastnicu bieda doženie do nevestinca Madame Kitajevovej. Tu je zapletená do vraždy bohatého kupca Smeľkova, nespravodlivo obvinená a odsúdená k núteným prácam na Sibíri. Členom poroty je zhodou okolností aj Nechľudov. Hlboko dojatý Kaťušiným osudom a hnaný výčitkami svedomia prehodnocuje svoj život. Odchádza za Kaťušou a žiada ju o ruku. Tá však jeho prosbu o odpustenie zúrivo odmieta. Dlhoročný život prostitútky a pomery vo väzení vykonali na žene zhubné dielo. Jej mravná spustnosť však nie je definitívna. Po preradení do skupiny politických väzňov v nej vzdelení a šľachetní ľudia

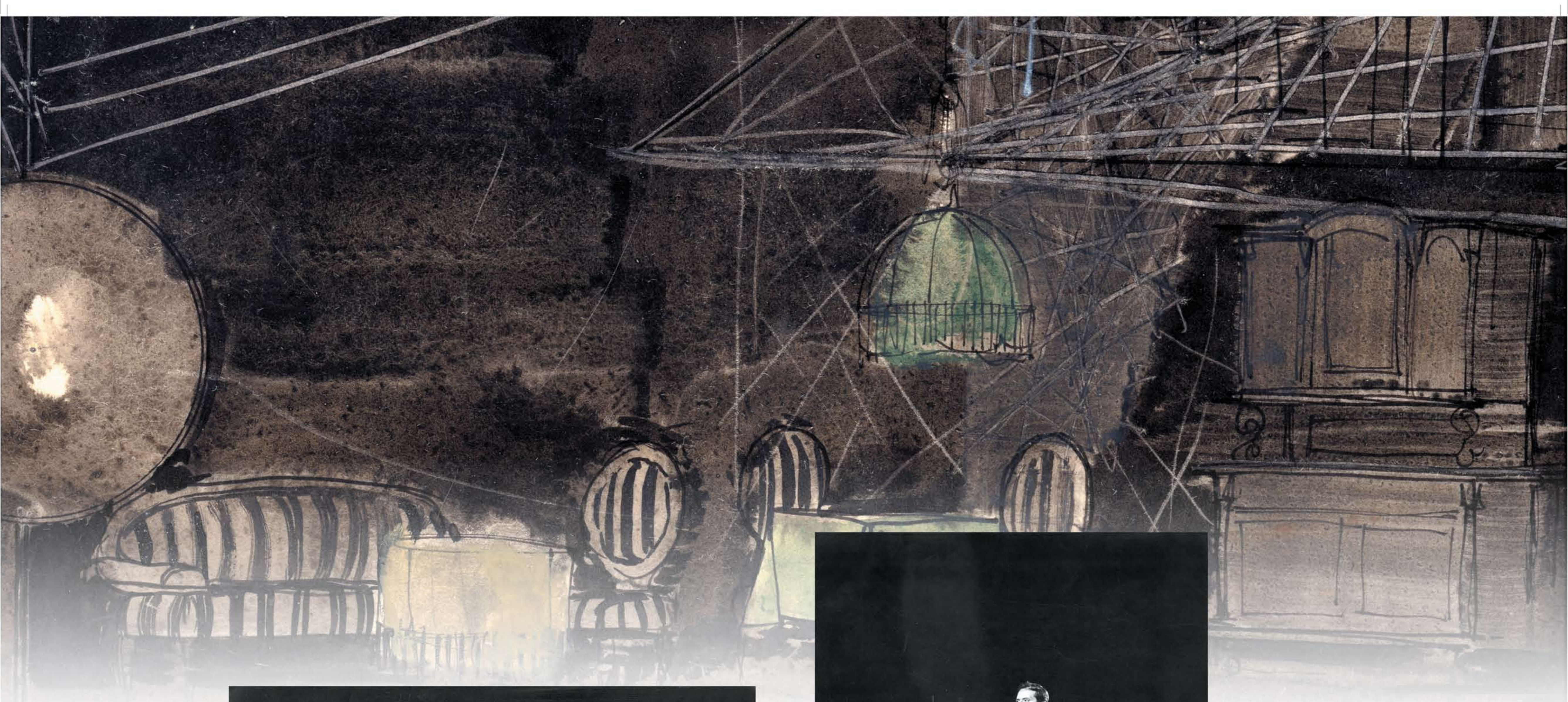
znova prebudia morálne hodnoty. Pri transporte na Sibír Kaťuša ťažko ochorie. Pred smrťou túži vidieť milovaného Nechľudova, ktorého odmieta len preto, aby ho ušetrila života vyhnanca. Túžba nešťastnice sa splní. Nechľudov jej prináša milosť od cára. Kaťuša umiera v jeho náručí, so vzkriesenou vierou v ľudskú dobrotu.

„Vážte si človeka a nešľapajte po jeho dôstojnosti. Pomáhajte, dvíhajte a odpúšťajte mu!“ (Ján Cikker)

Pozadie: scénický návrh Zbyněk Kolář

7

1

2

3

4

5

VZKRIESENIE

Slovenské národné divadlo Bratislava 1962

Hudobné naštudovanie Ladislav Holoubek, scéna Ladislav Vychodil, kostýmy Ludmila Purkyňová, réžia Kornel Hájek

- 1 Anna Martvoňová
- 2 Juraj Martvoň, Gita Abrahámová

Štátne divadlo Košice 1963

Hudobné naštudovanie Ján Kende, scéna Ján Hanák, kostýmy Magda Radványiová, réžia Branislav Kriška

- 3 Eva Šmáliková, Miroslav Hájek
- 4 Gita Abrahámová, Ladislav Pačaj, Bruno Chmiel, Ružena Kustrová, Miroslav Hájek

5 Slovenské národné divadlo Bratislava 1976

Hudobné naštudovanie Zdeněk Košler, scéna Ladislav Vychodil, kostýmy Helena Bezáková, réžia Branislav Kriška
Juraj Hrubant, Magdaléna Hajóssyová

6 Slovenské národné divadlo Bratislava 1996

Hudobné naštudovanie Dušan Štefánek, scéna Milan Ferencik, kostýmy Danica Hanáková, réžia Miroslav Fischer
Alžbeta Micháliková, Klaudia Dernerová, Ivan Ožvát, Ladislav Uhrák

„... opera slz, ľudskej biedy, poníženia a zúfalstva, ale aj čistej ľudskej a odpúšťania...“ (Ián Cikker)

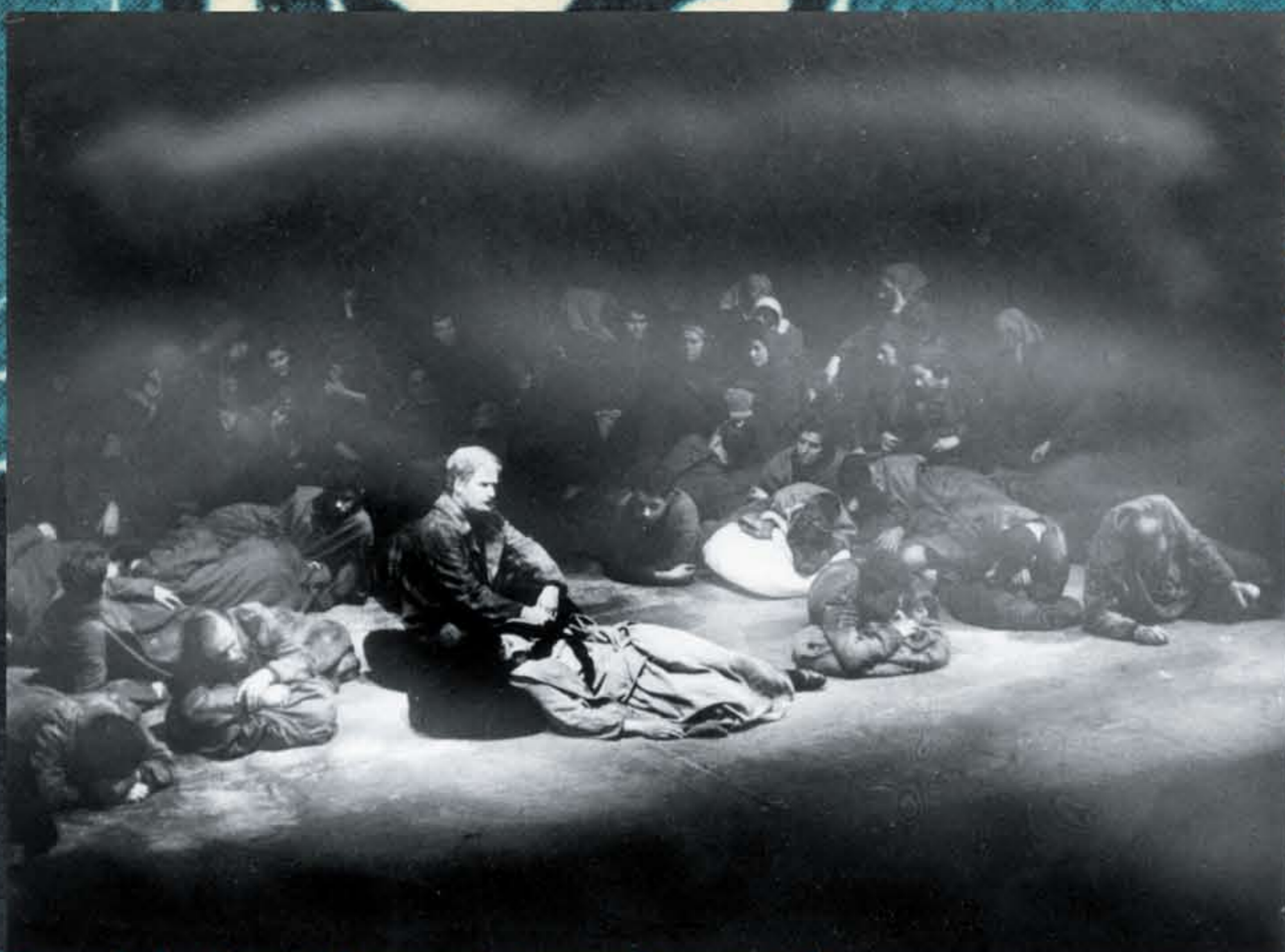
„... opera o odpustení a uznaní vlastnej viny, o tom, že ľudskú dôstojnosť nemožno za žiadnych okolností zabiť. Umlčať možno áno, ale zabiť nie.“ (Igor Berger)

„V poradí štvrté Cikkerovo javiskové dielo predstavuje vrchol jeho opernej tvorby. Hudobná reč Vzkriesenia nadväzuje na výrazové prostriedky Scoogea, je však koncentrovanejšia, konštruktívnejšia a preto i pôsobivejšia. Geniálnou dramaturgickou novotou sú intermezzá, sólistické monolóhy hlavných postáv, psychologické sondy do ich vedomia i podvedomia s funkciou jedinečnej fabulačnej skratky.“ (Igor Vajda)

Pozadie: scénický návrh Ladislav Vychodil

6

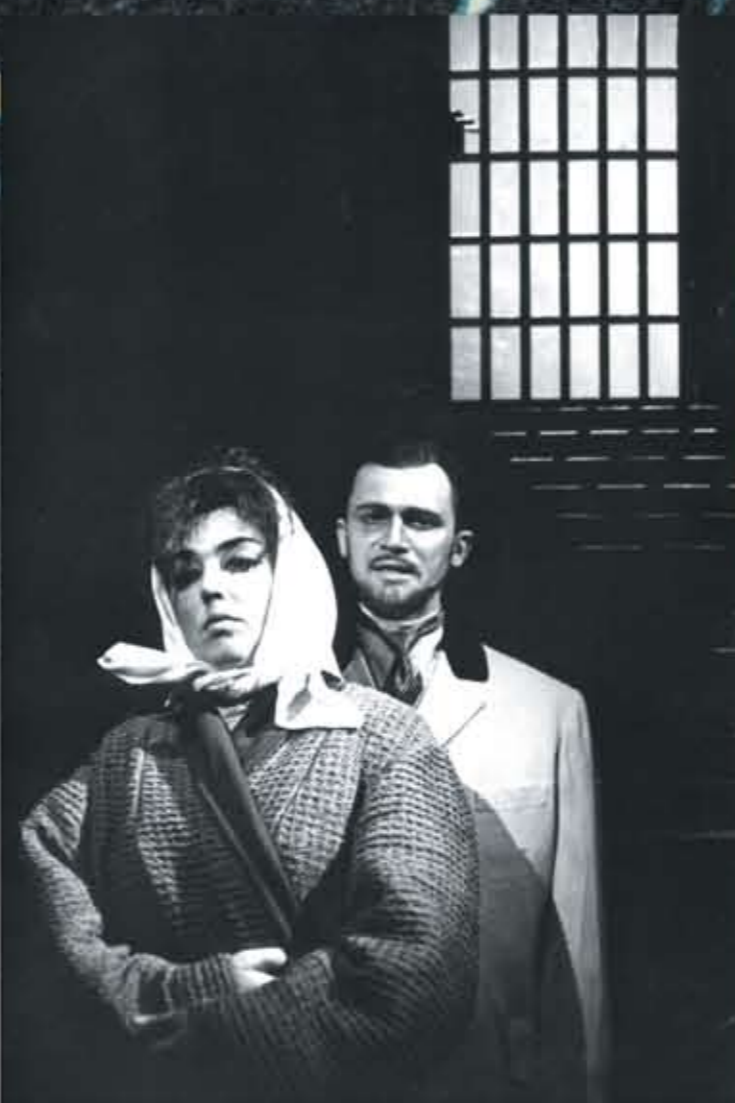
1

2

3

4

5

6

VZKRIESENIE

1 Opernhaus Halle 1962
Hudobné naštudovanie Tanu Margraf, scéna Rolf Döge,
réžia Wolfgang Gubisch

2 Operan Göteborgs 1965
Hudobné naštudovanie Styrbjörn Lindedal, scéna Birgit Wärnlöf,
réžia Etienne Glaser

3 Württembergische Staatstheater Stuttgart 1964
Hudobné naštudovanie Jaroslav Krombholc,
scéna Leni Bauer-Ecsy, réžia Günther Rennert

4 Státní divadlo Brno 1965
Hudobné naštudovanie Václav Nosek, scéna Josef Adolf Šálek,
réžia Oskar Linhart

5 Staatstheater Braunschweig 1969
Hudobné naštudovanie Heribert Esser, scéna Wolfgang Reuter,
réžia Friedrich Petzold

6 Landestheater Altenburg 1970
Hudobné naštudovanie Peter Sommer, scéna Fred Baubkus,
réžia Helmut von Senden

7 Mecklenburgisches Staatstheater Schwerin 1973
Hudobné naštudovanie Jochen Wehner, scéna Lutz Kreisel,
réžia Joachim Robert Lang

Vzkriesenie, považované za skladateľovo vrcholné operné dielo, sa stretlo s obrovským úspechom u obecnstva i kritiky. Počas troch desaťročí sa dočkalo dvadsiatich dvoch inscenácií, z nich bolo šestnásť mimo divadelnej siete bývalého Československa. Zahraničná kritika prirovnávala Vzkriesenie, čo sa týka štýlu i významu, k Bergovmu Wozzeckovi, a Jánovi Čikkerovi priznala status jedného z najvýznamnejších operných skladateľov druhej polovice 20. storočia.

Pozadie: obálka bulletinu k inscenácii, Wiesbaden 1972

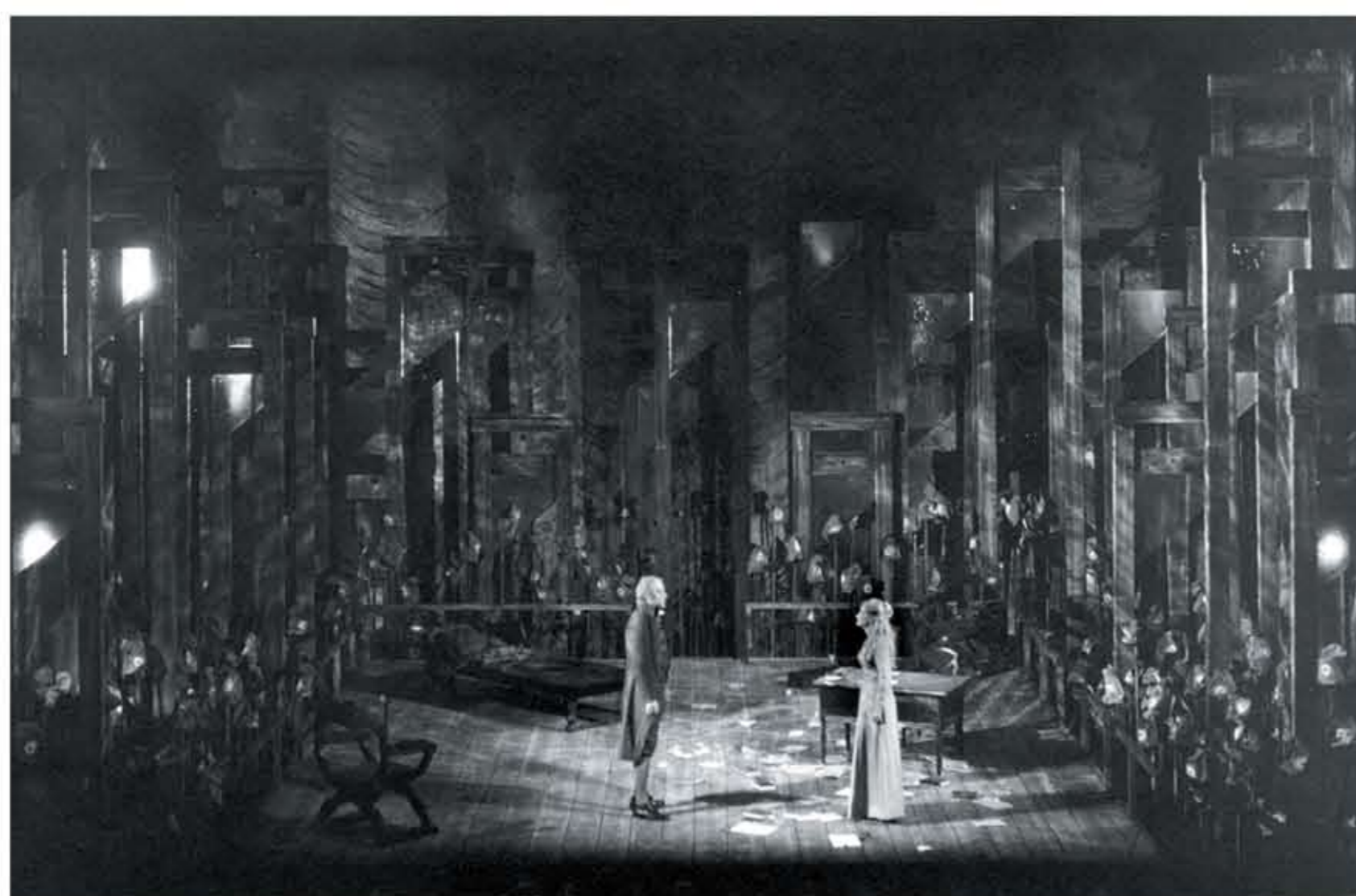
7

1

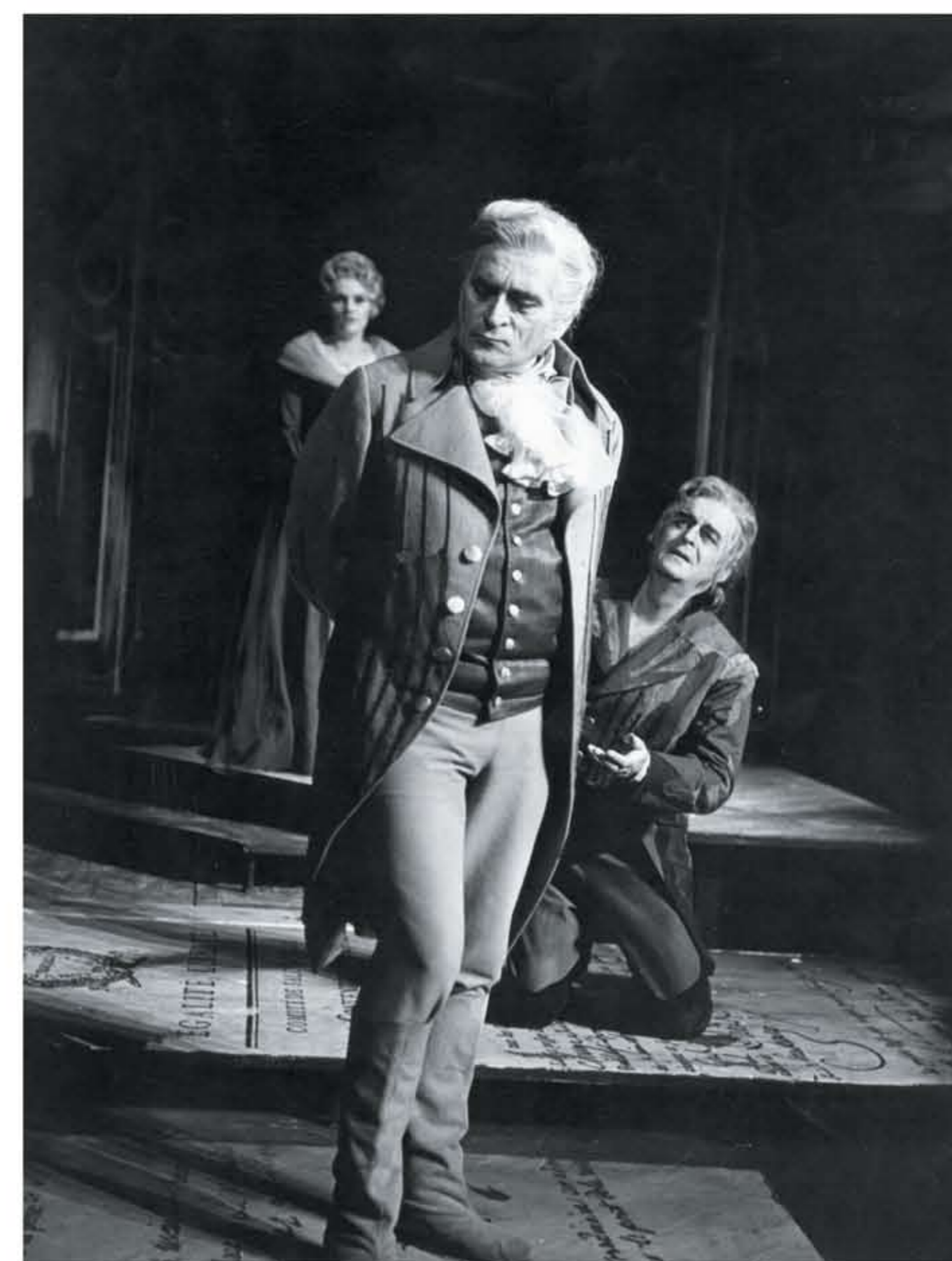
2

3

4

5

HRA O LÁSKE A SMRTI

1 Svetová premiéra Bayerische Staatsoper, Mníchov 1969
Hudobné naštudovanie Václav Neumann, scéna Ita Maximowna, réžia Günther Rennert

2 Wuppertaler Bühne, Wuppertal 1969
Hudobné naštudovanie János Kulka, scéna Jürgen Dreier, réžia Kurt Horres

3 Stadttheater Bern 1971
Hudobné naštudovanie Ewald Körner, scéna Ekkehard Grübler, réžia Hans Hartleb

4 Slovenské národné divadlo Bratislava 1973
Hudobné naštudovanie Zdeněk Košler, scéna Ladislav Vychodil, kostýmy Helena Bezáková, réžia Branislav Kriška

5 Slovenské národné divadlo Bratislava 1973
Hudobné naštudovanie Zdeněk Košler, scéna Ladislav Vychodil, kostýmy Helena Bezáková, réžia Branislav Kriška, Magdaléna Hajóssyová, Juraj Martvoň, Gustáv Papp

6 Národní divadlo Praha 1983
Hudobné naštudovanie Ladislav Slovák, scéna Ladislav Vychodil, réžia Karel Jernek

Pozadie: scénický návrh Ladislav Vychodil

Obsah opery

(libreto Ján Cikker podľa rovnomennej hry Romaina Rollanda)
Dej sa odohráva vo Francúzsku, v dobe vrcholiacej jakobínskej diktatúry. V centre drámy stojí trojica postáv – slávny vedec Jérôme Courvoisier, ktorého sa Robespierre napriek kritickému postoju k vláde nechce vzdáť, jeho omnoho mladšia manželka Sophie, ktorá sa manželovi kolaborujúcemu s režimom odcudzila, a vládou prenasledovaný girondista Claude Vallée. Na zasadnutí Konventu, kde Dantona odsúdia na smrť, Courvoisier demonštratívne prejaví nesúhlas. Po príchode domov nachádza vo svojom dome utečenca Valléeho. Priateľ Carnot prináša Courvoisierovi falošné pasy pre neho a Sophie s Robespierreovým neoficiálnym príkazom k emigrácii do Švajčiarska. Starnúci vedec z rozhovoru so Sophie pochopí, že jeho žena miluje Valléeho a veľkodušne sa zrieka svojho pasu, aby sa mladí milenci mohli zachrániť. Tento čin absolútnej sebaobetavosti Sophie nesmierne dojme a presvedčí o manželovej ľudskej veľkosti. Vallée opúšťa Francúzsko a manželia Courvoisierovci, zjednotení nezištnou láskou, hrdo kráčajú na smrť.

„Hra o láske a smrti je drámou ľudí v krajnej situácii – a je to práve hudba, ktorá ich vnútorné kataklizmy vyjadruje otrasnou silou. Hudobná reč Hry o láske a smrti je v podstate na úrovni Mr. Scroogea a Vzkriesenia. Je bohato chromaticizovaná a jej ťažisko je vo veľkom symfonickom orchestri. Novinkou je rozsiahle použitie zborov za scénou – ich „meditácie“ členia dielo na relatívne uzavreté scény, zároveň sú zvukovým obohatením bohaty inštrumentovanej partitúry.“ (Igor Vajda)

6

1

2

3

4

CORIOLANUS

Svetová premiéra Národní divadlo Praha 1974
Hudobné naštudovanie Zdeněk Košler, scéna Josef Svoboda,
kostýmy, réžia Přemysl Kočí

- 1 Antonín Švorc
- 2 Daniela Šounová
- 3 Eduard Haken

4 Nationaltheater Mannheim 1974
Hudobné naštudovanie Hans Wallat, scéna Paul Walter,
réžia Harry Buckwitz

5 Deutsches Nationaltheater Weimar 1977
Hudobné naštudovanie Ondrej Lenárd, scéna a kostýmy
Dieter Lange, Bernhard Schwarz, réžia Ehrhard Warneke

„Coriolanus je symfonická opera, hlavné výrazové ťažisko je vo veľkom orchestrálnom telese. Cikkerov rukopis sa (podobne ako v Mr. Scroogeovi) vyznačuje bohatou chromatikou na modálnom základe, k základným rytmickým prvkom patria ostináta s výraznou charakterizačnou funkciou. Novinkou je veľký význam zboru, ktorého party sú mimoriadne náročné, a celkovo prízračnejší, ale ostrejší zvuk orchestra. Libreto je nesporne vydarené – môže byť inšpiračným zdrojom aj pre dramaturgov a inscenátorov Shakespearovej pôvodiny.“ (Igor Vajda)

Obsah opery

(libreto Ján Cikker podľa rovnomennej hry Williama Shakespeara)
Rímsky ľud sužovaný hladom a biedou sa búri proti patricijom. Jeho hnev sa obracia najmä proti vojvodcovi Gaiovi Marciovi. No ten si čoskoro získa slávu hrdinským víťazstvom nad Volskami, ktorí chceli obsadiť Rím. Získava čestné meno Coriolanus a za zásluhy má byť menovaný konzulom. Prchkou povahou a urážlivým správaním však vyvolá konflikt v senáte a pohnevá si i ľud. Tribúnom sa podarí dosiahnuť jeho hanebné vyhodenie z mesta. Coriolanus hnaný pomstou sa ponúka do služby Volskom a ich vodcovi Aufidiovi. Aufidius Coriolana prijme, ale pokiaľ ho zradí, čaká Coriolana smrť. Keď Coriolanus oblieha Rím, jeho priatelia vedení Meneniom sa bezúspešne snažia získať pre mesto milosť. Až sprievod na čele s matkou, manželkou a synčekom presvedčí Coriolana, aby Rím ušetril. Volskovia Coriolanove rozhodnutie pochopia ako zradu a Coriolana zavraždia. Virgília oplakáva svojho manžela.

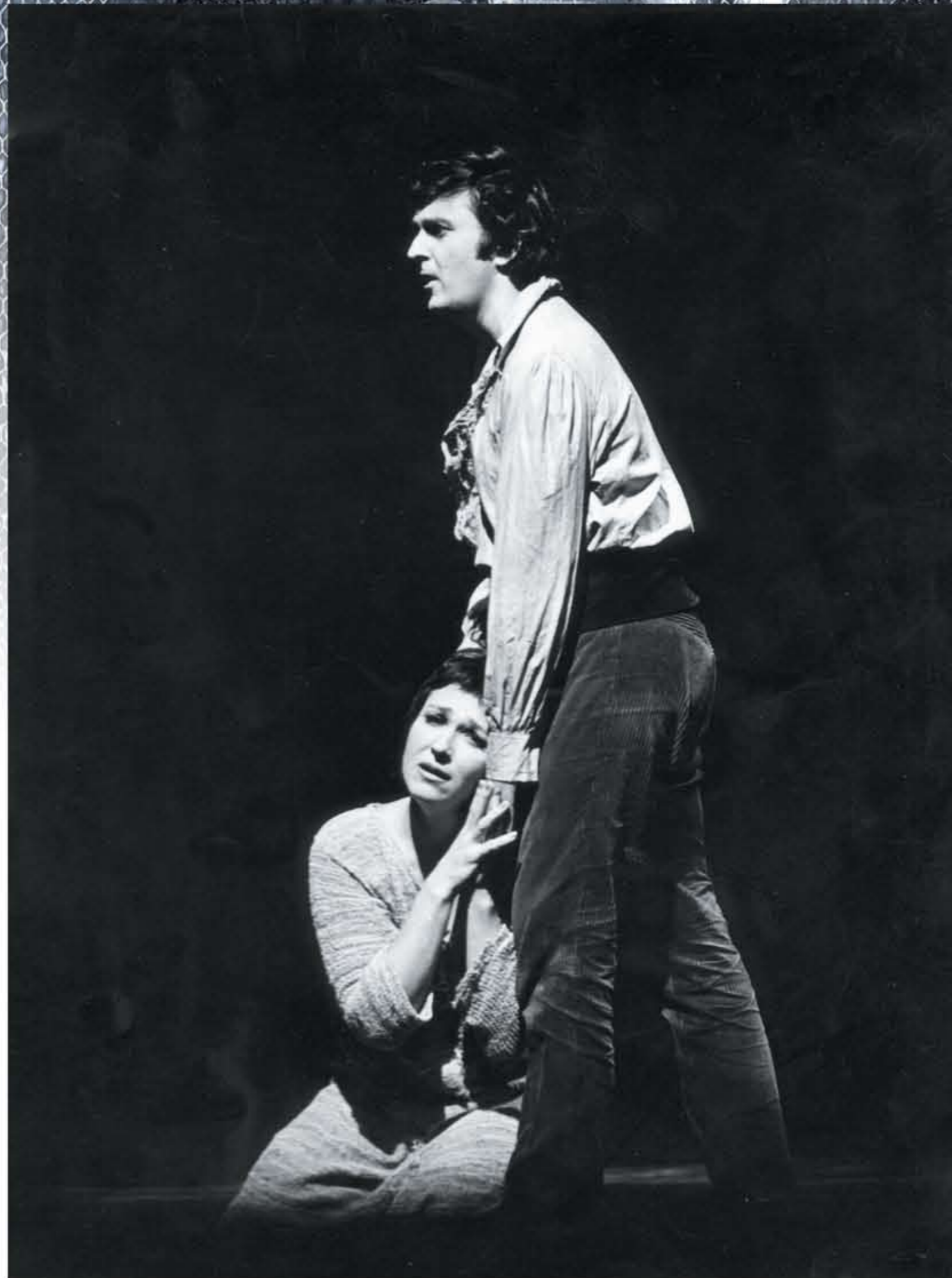
Pozadie: obálka bulletinu, Deutsches Nationaltheater Weimar 1977

5

1

2

3

4

ROZSUDOK

Svetová premiéra Slovenské národné divadlo Bratislava 1979
Hudobné naštudovanie Ondrej Lenárd, scéna Ladislav Vychodil,
kostýmy Helena Bezáková, réžia Branislav Kriška

- 1 Marta Nitranová
- 2 Marta Nitranová, Peter Oswald
- 3 Marta Nitranová
- 4 záber z inscenácie

„Rozsudok dramaturgicky i hudobne nadväzuje na Mistra Scroogea a Vzkriesenie. Použitie výdobytkov týchto dvoch oper nie je náhodné. V nich skladateľ dosiahol nesporný umelecký i ľudský vrchol a najrazantnejšie sformuloval svoju poetiku i etiku – súcit s ubiedenými a poníženými. Najvýraznejším prínosom hudby Rozsudku je veľmi diferencovaná nástrojová paleta, výborne zvýrazňujúca zvlášť lyrické miesta deja.“
(Igor Vajda)

Postavie: scénický návrh Ladislav Vychodil

5 Städtische Bühnen Erfurt 1979

Hudobné naštudovanie Ude Nissen, scéna Siegfried Bach,
kostýmy Inge Laube, réžia Günther Imbiel

Obsah opery

(libreto Ján Cikker podľa novely Heinricha Kleista Zemetrasenie v Chile)

Šľachtičná Isabel a jej domáci učiteľ Lorenzo chystajú tajnú svadbu a útek do Španielska. Ich schôdzku odhalí Isabelin otec. Učiteľa vyženie a dcéru za trest posíela do kláštora.

Tu sa Isabele narodí dieťa. Za porušenie svetských i cirkevných zákonov je odsúdená na smrť. Vo chvíli popravy nastane zemetrasenie. Pestúnka Pepita a Lorenzo odvádzajú zachránenú Isabel do hôr. Tam sa však utiekajú aj dedinčania, ktorým sa podarilo uniknúť smrti. Milencov obvinia z toho, že ich hriešna láska bola príčinou katastrofy, a v hneve ich zabijú. Operu uzatvára Pepitino memento: „Ludia, prečo vraždíte nevinných?“

5

1

2

3

4

5

OBLIEHANIE BYSTRICE

Svetová premiéra Slovenské národné divadlo Bratislava 1983
Hudobné naštudovanie Ondrej Lenárd, scéna Ladislav Vychodil,
kostýmy Helena Bezáková, réžia Branislav Kriška

- 1 Ľuba Baricová, Elena Holičková
- 2 Ondrej Malachovský
- 3 Pavol Gábor, Juraj Hrubant, Jozef Špaček, Ľuba Baricová

Obsah opery

(libreto Ján Cikker podľa rovnomenného románu Kálmána Mikszátha)
Obliehanie Bystrice je jediným skladateľovým pokusom o komickú operu. Čudácky pán nedezského hradu Štefan Pongrácz sa na sklonku 19. storočia hrá na stredovek. Hlavnou náplňou Pongráczovho života sú vojenské výpravy. Jednu z nich sa rozhodne viesť proti mestu Banská Bystrica, kam s milencom utiekla jeho „hradná pani“, komediantka Estella. Grófov bratranec si z Pongrácza vystrelí: najatí herci v postavách vyslancov mesta Bystrice sa prichádzajú kajat' a grófovi ako rukojemníčku za zradnú Estellu privádzajú mladučku Apolku. V milom dievčatku gróf nachádza nový zmysel života, adoptívnu dcéru. Napokon jej povolí aj sprvu zakazovaný sobáš s advokátom Trnovským a na jeho panstve môže i naďalej veselo vládnuť stredovek.

„Ako vo všetkých svojich operách, ani tu Cikker nezaprel zmysel pre ľudskosť, dobrotu srdca svojho hrdinu. Pre ten cit a niekde i sentiment je titulný hrdina blízky svojmu libretistovi a skladateľovi v jednej osobe. V hudbe Obliehanie Bystrice – nepopierajúc ani svojský symfonizmus, či v podstate deklamačný štýl spevu – zaznieva veľa lyriky, typickej pre citové zázemie skladateľa. Citlivý poslucháč postihne aj cikkerovské návraty k národným intonáciám.“
(Terézia Ursínyová)

ZO ŽIVOTA HMYZU

Svetová premiéra Slovenské národné divadlo Bratislava 1987
Hudobné naštudovanie Viktor Málek, scéna Ladislav Vychodil,
kostýmy Helena Bezáková, réžia Branislav Kriška

- 4 Peter Oswald, Jitka Zerhauová, Sidónia Haljaková-Gajdošová
- 5 Eva Antolíčová-Jenisová, Juraj Hrubant
- 6 Juraj Martvoň

Obsah opery

(libreto Ján Cikker podľa rovnomennej hry bratov Čapkovcov)
Človek – tulák – zunovaný ľudskou civilizáciou sa utieka k prírode a pozoruje obyvateľov ríše hmyzu. Ani tu však nenachádza žiadnu idylu. Motýle sú žiadostivé a prelietavé, pažravé chrobáky sa pachtia za obživou a mamonou, nešťiatic sa ani zločinu, mravce rozkrúcajú vojnovú mašineriu, nemilosrdný boj na život a na smrť. Tulák pochopí, že proti zlu musí človek bojovať. Prv než sa však stihne vrátiť na ľudské cesty, umiera. A život ide ďalej... V záverečnej katarzii Cikker vyslovuje svoju vieru v nezničiteľnosť dobra.

„Čapkovci urobili z hmyzu ľudské postavy, aby mohli kritizovať vtedajšie pomery. Mňa najviac upútala rola tuláka, ktorý okrem deravých veciek nemá nič, ale zato nenávidel zlo.“
(Ján Cikker)

„Zložité polyfonické prádvo opery Zo života hmyzu stavia Cikker z pomerne jednoduchých melodických a rytmických prvkov. Vcelku zvyčajne lyrizmus, pokračujúc tak v ľudsky preteplenej línii posledných oper Rozsudok a Obliehanie Bystrice.“ (Igor Vajda)

scénický návrh Ladislav Vychodil

6